

Opzegging postbusnummer melden!

Omdat het gebruik van een postbusnummer in kosten aanzienlijk is verhoogd, hebben velen het gebruik van hun postbus opgezegd. Men gelieve aan de heer W.A. Werkman, Boterbloemstraat 20, 5321 RR Hedel te melden indien men zijn postbusnummer heeft opgezegd. Dit voorkomt dat u ons blad niet of met vertraging ontvangt.

Ook de groepen die achter op ons blad staan vermeld worden verzocht te controleren of hun adres nog wel juist is.

'Vogelrichtlijn is doodsteek voor de bedrijvigheid'

Toepassing van de Vogelrichtlijn is de *'doodsteek voor economisch Flevoland'*. Dat hebben twaalf organisaties uit het bedrijfsleven in en rond Flevoland, waaronder diverse Kamers van Koophandel, per brandbrief aan de regering en de vaste kamercommissie voor Economische Zaken laten weten. De Vogelrichtlijn zou Flevoland en omgeving economisch vleugellam maken, menen de organisaties.

Al enige tijd leven in Flevoland ongemakkelijke gevoelens over de uit 1979 daterende EU-Vogelrichtlijn, die nu pas deel gaat uitmaken van de Nederlandse wetgeving. De provincie is bezig de gevolgen op een rijtje te zetten. De richtlijn vormt de basis voor de aanwijzing van IJsselmeer, Markermeer en grote delen van de Randmeren als speciale beschermingszone. Dat betekent een rem op de ontwikkelingen van nieuwe economische activiteiten en bijvoorbeeld ook beperkingen voor de recreatievaart.

'Bestaande economische activiteiten worden ontzien, maar de richtlijn gaat eraan voorbij dat Flevoland nog volop in ontwikkeling is', stelt de Flevolandse Kamer van Koophandel. *'Het is een miskennis van Flevoland als overloopgebied voor de overvolle Randstad, niet alleen als gebied waar het goed wonen is, maar ook als plaats waar nog ruimte is voor ondernemen.'*

Juist Flevoland heeft een forse economische impuls nodig om meer evenwicht te scheppen tussen wonen en werken. Niet voor niets is de provincie door de Europese Unie aangewezen als doelstelling 1-gebied, merkt het bedrijfsleven op. *'De effecten van het zonder meer implementeren van de Vogelrichtlijn dreigen nu die inspanningen teniet te doen.'*

Onmogelijkheden

Het bedrijfsleven vreest dat de toekomstige aanleg en uitgifte van bedrijventerreinen in de kustzones van Flevoland, maar ook op de Noordwest-Veluwe, vrijwel tot de onmogelijkheden gaat behoren. Ook landbouw, scheepvaart, jachtbedrijf, kalkzandsteenindustrie en zandwin-

bedrijven komen in de knel. De sector die het meest te verduren krijgt, is toerisme en recreatie, met name langs de Randmeren.

De twaalf organisaties stellen dat het niet past anno 1999 uitvoering te geven aan wetgeving uit 1979. Juist in deze tijd is toch de aandacht gericht op behoud en versterking van de economische groei. De regering moet zich daarom inspannen voor herziening van de Vogelrichtlijn. De Werkgeversvereniging Midden-Nederland en MKB Flevoland hebben inmiddels hetzelfde standpunt ingenomen.

Bescherming

De Vogelrichtlijn verplicht de lidstaten van de Europese Unie tot maatregelen om vogelsoorten te beschermen. Daarbij geldt bijzondere aandacht voor vogelbescherming in waterrijke gebieden van internationale betekenis. Het Europese Hof veroordeelde Nederland vorig jaar voor het niet nakomen van de verplichtingen die de Vogelrichtlijn met zich meebrengt. Ons land had in onvoldoende mate Speciale Beschermingszones voor bedreigde vogels aangewezen. *'Gezichtsverlies voor Nederland'*; oordeelden onder andere Vogelbescherming Nederland en Stichting Natuur en Milieu toen. Na de uitspraak van het Europese Hof heeft Nederland toegezegd voor medio 1999 zestig gebieden aan te wijzen die in aanmerking komen voor bescherming volgens de Vogelrichtlijn. Ongeveer evenveel gebieden moeten komen te vallen onder de EU Habitat Richtlijn. Deze richtlijn moet bijdragen aan de vorming van een Europees ecologisch netwerk van natuurgebieden die het waard zijn op Europees niveau te worden beschermd.

Bron: De Gooi- en Eemlander, 29 januari 1999.

Nieuwe Nederlandse postzegels met afbeeldingen van Grote Sterns en Lepelaar

Op 2 februari 1999 heeft de PTT Post twee bijzondere postzegels uitgegeven in de waarde van elk f 0,80, gewijd aan het Internationale Verdrag voor de Bescherming van Migrerende Watervogels en aan het honderdjarig bestaan van Vogelbescherming Nederland.

De eerstgenoemde zegel beeldt een wereldbol uit met twee foto's van vliegende Grote Sterns, gemaakt door Wim Weenink, de andere zegel laat een foto van een Lepelaar (die jarenlang ook het vignet van de vereniging heeft gesierd) zien van Danny Ellinger.

De ontwerpen van beide postzegels zijn van Paul Christian van der Groen (1963) uit Den Haag. In 1999 zal het Internationale Verdrag voor de Bescherming van Migrerende Watervogels in werking treden. Dit verdrag, officieel genoemd het African Eurasian Waterbird Agreement, omvat een groot geografisch gebied en bestaat op

dit moment uit 116 landen en beschermt ongeveer 170 vogelsoorten. De watervogels leven in de noordelijke streken van Canada, Groenland, Scandinavische landen en Rusland en overwinteren in West-Europa en in Afrika. Bescherming

van deze vogelsoorten is iets wat alleen internationaal kan gebeuren, want op hun trekroute passeren deze vogels tientallen nationale grenzen. Beschermingsmaatregelen in één land zijn onvoldoende indien andere landen geen vergelijkbare maatregelen nemen. Het verdrag biedt de mogelijkheden internationaal afspraken te maken over onder meer bescherming en intensiteit van de jacht.

Paul Christian van der Groen zegt over de onderwerpen: 'Vooral het in stand houden en uitbreiden van de leef- en broedgebieden van onze nationale watervogels is een van de speerpunten van de honderdjarige Vogelbescherming. Terwijl het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zich door middel van een internationaal verdrag inzet voor de bescherming van de migrerende watervogels. Beide zegels zijn ontworpen als kleine reclameboodschappen met felle verpakking. Als achtergrond voor de Lepelaar werd gekozen voor een detail van de Oostvaardersplassen, een gebied waar de Lepelaar zich thuisvoelt.

Als achtergrond voor het internationale verdrag is gekozen voor de Waddenzee, internationaal gezien een belangrijk gebied op de route van migrerende watervogels.

De oplage bestaat uit 8.000.000 postzegels en zijn gedrukt bij Joh. Enschede Stamps Security Printers, B.V., Haarlem.

Panorama Nederland...

Het artikel van Gerard Ouweneel (jaargang 46 (5): 193-196 - november 1998) heeft onder de lezers van ons blad heel wat losgemaakt. Er was bijval en kritiek. De redactie drukt van beide partijen een reactie af. De bijval overtrof overigens de kritiek.

Met veel instemming las ik Uw artikel getiteld 'Panorama Nederland, een huisjes-met-tuintjesstad aan de Noordzee' in Het Vogeljaar, november 1998.

Uit het stuk spreekt duidelijk nostalgie, maar ook realisme. In dit land verdwijnt in hoog tempo de open ruimte en daarmee de laatste restanten van wat wij nog 'natuur' noemen. In dit verband kan men zich afvragen waarom het nodig is tot 2015 een half miljoen Vinex-woningen te bouwen. Welnu het antwoord luidt: de excessieve bevolkingsgroei.

Wanneer ik in een dagblad van 10 dezer lees dat in 1996 en 1997 het aantal inwoners van dit land met respectievelijk 73.000 en 87.000 toenam, terwijl het aantal asielzoekers in 1997 en 1998 respectievelijk 34.000 en 45.000 bedroeg, dan behoeft men zich geen enkele illusie te maken: wanneer dit proces doorgaat zal dit land, dat nu reeds gemiddeld 460 inwoners per km² telt, volledig dichtslibben.

In 1976 werd in het Rapport Muntendam een aanzet gegeven voor het voeren van een volkingsbeleid, maar de decision-makers hebben het meteen in de bureaula laten verdwijnen. Waarschijnlijk lag het onderwerp 'te gevoelig'.

Het is zeer merkwaardig dat de ruimtelijke overbevolking, die toch een enorme impact heeft op het natuurbehoud, nimmer in de periodieken van natuurbeschermingsorganisaties aan de orde wordt gesteld, de Club van Tien Miljoen uitgezonderd.

■ D. Westra, Keizer Hendrikstraat 14, 6901 EV Zevenaar, 14 december 1998.

Naschrift

Door sommigen wordt de stelling geponeerd dat de ruimtelijke problemen in dit land niet worden veroorzaakt door de grote bevolkingsdichtheid, maar door onze westerse levenswijze.

Als gevolg van gezinsverdunding, toegenomen welvaart en mobiliteit wordt een steeds groter beslag gelegd op de resterende open ruimte.

Men vergeet daarbij dat dit land in 1900, 1950 en 1996 respectievelijk 5, 10 en 15,5 miljoen inwoners telde, terwijl in het jaar 2000 dit aantal waarschijnlijk 16 miljoen zal bedragen.

Wanneer het inwonertal op 10 miljoen zou zijn gestabiliseerd, zouden de huidige ruimtelijke problemen slechts een fractie hebben bedragen van die waar wij nu mee worden geconfronteerd.

D.W.

Met stijgende verbazing las ik het artikel Panorama Nederland... een huisjes-met-tuintjes-stad aan de Noordzeel in Het Vogeljaar nr. 5 van 1998. Niemand zal het de heer Ouweneel tegenspreken dat in de afgelopen eeuw Nederland er niet fraaier op is geworden en dat veel natuur- en landschapsschoon teloor is gegaan. Maar de oorzaak hiervan wordt niet genoemd.

Hetzelfde geldt voor vele andere publicaties van de zijde van natuur- en milieubescherming. Die oorzaak is de enorme toename van de bevolking in Nederland. In 1830 telde Nederland 2.600.000 inwoners, in 1900 5.000.000, in 1930 7.920.000 en nu bijna 16.000.000. Dat wil zeggen in twee eeuwen een verzesvoudiging en in de laatste driekwart eeuw een verdubbeling. Al die mensen die erbij gekomen zijn en er nog steeds bijkomen (men erkent nu eindelijk dat we een immigratieland zijn), moeten toch onderdak en werk hebben. En waarop te smalen over huisjes-met-tuintjes? Moeten de mensen maar weer opgeborgen worden in woonblokken zoals in de jaren vijftig en zestig? Alle problemen die er zijn met infrastructuur (vollopende wegen, nieuwe wegen en spoorwegen, noem maar op), nieuwe industrieterreinen, Vinex-locaties, enz. hebben maar één oorzaak: de hoeveelheid mensen die alsmaar toeneemt en de hoeveelheid land die gelijk blijft. Nederland is een van de dichtstbevolkte landen ter wereld - 450 personen per vierkante kilometer; ter vergelijking: Duitsland 220 en Frankrijk 104 personen per km².

En dan dat gezammer over de veranderingen in de landbouw. Moeten de boeren terwijl iedereen steeds meer verdient, maar op het peil van 100 jaar geleden blijven staan en moet al het voedsel in Nederland maar uit het buitenland komen? In feite zijn alle nostalgische verhalen over vroe-

ger en de weeklachten over wat er nog steeds aan natuur en vogelsterrein verloren gaat, hypocriet als men niet spreekt over de enorme bevolkingstoename en het ontbreken van een bevolkingspolitiek in ons land. Niemand durft het uit angst om voor racist te worden uitgemaakt.

Misleidend en onterecht is het om de politiek een verwijt te maken over de steeds voortgaande verstedelijking (Vinex-locaties!) van ons land en de daardoor o.m. veroorzaakte teruggang c.q. bedreiging van de vogelstand in Nederland. Ronduit verwerpelijk is het (en gevaarlijk, denk aan de jaren dertig) over politici als 'partijbonzen' te spreken. Wat men ook van de politiek mag zeggen, het is ten enen male beneden de maat te schrijven: 'En in hun wereld waarin uitstel, verdoezeling en voor zich uitschuiven zijn verheven tot dagelijks bedrijf, rederijken politici door met belofte-volle retoriek en bellenblazerij.' Een blad als Het Vogeljaar onwaardig.

Voor de goede orde, vluchtelingen moet men ruimhartig toelaten.

Ik zal het op prijs stellen als U het bovenstaande in uw blad zou willen opnemen.

■ Mr. M.J. van Rossum du Chattel, Wipstrikkerallee 134, 8023 DN Zwolle, 5 januari 1999.

Top of Holland Vogelfestival krijgt vorm

Van 27 tot en met 29 augustus vindt het allereerste vogelfestival in Nederland plaats: het Top of Holland Vogelfestival. In navolging van birdfestivals in onder andere Engeland en Amerika kent Nederland vanaf 1999 nu dan eindelijk zijn eigen grote evenement voor vogelaars georganiseerd door de Stichting Vogelfestival. In het Nationaal Park Lauwersmeer wordt in samenwerking met

de honderdjarige Vogelbescherming Nederland en de tienjarige Stichting Natuurschool een vogelfestival georganiseerd dat door naar verwachting 7.500 vogelaars en natuurenthousiasten gaat worden bezocht. Het prachtige festivalterrein is gelegen in de Marnewaard, eigendom van het ministerie van Defensie. Juist door het festival op dit in cultuur gebrachte terrein te laten plaatsvinden wordt eventuele extra druk op het natuurgebied voorkomen. De organisatie van het vogelfestival propageert het gebruik van het openbaar vervoer om naar het festivalterrein te komen door het inzetten van extra pendelbussen vanaf het NS-station in Groningen en mogelijk door middel van een NS-dagtocht. Op het festivalterrein zelf bevindt zich een groot parkeerterrein voor auto's en fietsen. Het Top of Holland Vogelfestival heeft inmiddels een goede samenwerking ontwikkeld met de British Birdwatching

Fair (BBWF) in Engeland. De organisatie van de succesvolle BBWF staat de Stichting Vogelfestival met raad en daad terzijde. Het festival bestaat eigenlijk uit twee delen. Ten eerste vindt er op het festivalterrein in verscheidene grote tenten zelf een grote informatie-markt plaats. Vogelaars vinden hier vrijwel alles wat met hun hobby te maken heeft. Tientallen stands van verrekijkers en telescopen, vogel- en natuurreizen, vogelbeschermingsorganisaties, tot bekende beeldende kunstenaars die iets met vogels en natuur hebben, geven acte de présence.

Het andere deel van het festival bestaat uit een uitgebreid excursie-, workshop- en lezingenprogramma voor volwassenen en kinderen. Het kinderprogramma wordt verzorgd door de Stichting Natuurschool. Zowel op het land als op het water van Lauwersmeer en Waddenzee vinden excursies en workshops plaats. De BBC, die aanwezig zal zijn met haar beroemde Natural History Unit, komt met een primeur. Deze winter maakt zij opnamen voor de TV-serie 'Birding with Bill Oddie in Holland'. Deze serie wordt pas in maart 2000 via de BBC uitgezonden maar is al op het vogelfestival te zien. Een belangrijk doel van het festival naast het informatieve aspect is om mensen via de vogelhobby enthousiast te krijgen voor actieve natuurbeleving.

Daarnaast is er een minstens zo belangrijk doel om uit de eventuele winst van het festival projecten te financieren op het gebied van vogelbescherming en natuureducatie. In een vorig nummer van Het Vogeljaar deden wij al een beroep op vrijwilligers die tijdens het vogelfestival een belangrijke rol gaan vervullen in de organisatie. Inmiddels heeft zich al een flink aantal enthousiaste vogelaars uit het hele land aangemeld. Op dit moment kunnen wij nog circa 300 vrijwilligers plaatsen. Tijdens het festival worden wij ondergebracht in fraaie accommodaties rondom het Lauwersmeergebied. Alle maaltijden en ook de reiskosten naar het festival komen voor rekening van de festivalorganisatie. Kortom een unieke manier om mee te helpen in de organisatie van een bijzonder evenement en de mogelijkheid om op een informele manier kennis te maken met allerlei bijzondere vogelaars. Bent u geïnteresseerd, vraag dan direct ons 'informatieblad vrijwilligers' aan. Omdat de Stichting Vogelfestival constant op zoek is naar interessante standhouders staan wij altijd open voor suggesties. Heeft u een idee laat het ons dan weten. Ook hebben wij behoefte aan kundige en vriendelijke excursiegidsen, lezinghouders en begeleiders van onze speciale kinderprogramma's. Bent u geïnteresseerd bel ons dan direct op en u wordt met open armen ontvangen. Het Top of Holland Vogelfestival wordt een festival door en voor vogelaars!

Informatie: Top of Holland Vogelfestival, Esther van Rhijn / Ib Huysman, Postbus 737, 9700 AS Groningen, tel.: (050) 525 80 70, fax: (050) 527 26 68. Email: vogelfestival@natuurschool.com Website: www.natuurschool.com/vogelfestival Zie verder onze advertentie op het omslag (binnenzijdig).

Blauwe Reiger in Friesland herstelt zich na zachte winter

De Blauwe Reiger heeft zich kunnen herstellen door het zachte winterweer van de afgelopen winter, zo blijkt uit de voorlopige cijfers van Sovon Vogelonderzoek Nederland in Friesland. Na een sterke afname als gevolg van de strenge winters van 1995/1996 en 1996/1997 herstelde de 'lelreager' in Friesland zich dit voorjaar met een toename van 13%. Een andere kolonievogel, de Roek, lijkt ongevoelig voor streng of zacht winterweer. Ook dit voorjaar bleek de Friese populatie van de soort ten opzichte van voorgaande jaren tamelijk stabiel met een marginale afname van slechts 0,7%.

Jaarlijks worden in Friesland de diverse kolonievogels in kaart gebracht door vrijwilligers die actief zijn voor Sovon Vogelonderzoek Nederland. Sovon organiseert en coördineert tellingen van kolonievogels in Nederland ten bate van het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB). Daarmee wordt een zo compleet mogelijk beeld van kolonievogels en een selectie zeldzame soorten broedvogels nagestreefd. In Friesland werd het tellen van kolonievogels begin jaren negentig een extra impuls gegeven door samenwerking tussen Sovon en de Fryske Feriening foar Fjildbiology in de werkgroep Kolonievogels Friesland (KOLF). Zodoende worden jaarlijks kolonievogelsoorten zoals Zwarte Stern, Purperreiger, Aalscholver, Visdief, Oeverzwaluw, Kokmeeuw en menige andere soort vrijwel volledig in kaart gebracht. Datzelfde geldt voor de selectie van zeldzame soorten, waarbij onder andere aandacht uitgaat naar Kemphaan, Bruine Kiekendief, Geoorde Fuut, Kwartelkoning, Paapje en menig andere soort.

De trend van de Blauwe Reiger in Fryslân vertoont een zekere regelmaat. Na strenge winters als die van 1977/1987, de elfstedenwinters halverwege jaren tachtig en van afgelopen jaren krijgt de Friese populatie een flinke tik. Zo nam het aantal Blauwe Reigers in 1996 met maar liefst 26% af als gevolg van de strenge winter van 1995/1996. De direct daaropvolgende winter zorgde voor een verdere afname met 14%. Bijna even voorspelbaar is het herstel dat de soort toont na een zachte winter. Dit jaar nam het aantal broedende reigers weer toe met 13%, waarmee het aantal broedparen op een kleine veertienhonderd wordt geschat.

De top van het aantal Blauwe Reigers van de afgelopen jaren ligt in 1995 toen 1899 broedparen in Friesland werden geteld. Dat is 15% van de Nederlandse populatie. De laatste zes jaar is het gemiddelde aantal broedparen in Friesland zo'n 1560 broedparen. De grootste kolonies vinden wij op Fogelsangh State te Veenklooster, de Makumer Noordwaard en Epema State te Ysbrechtum. In deze kolonies broeden jaarlijks meer dan honderd broedparen. Het aantal kolonies draagt jaarlijks circa veertig.

De populatie Roeken in Friesland fluctueert minder sterk. Sinds 1993 is deze kolonievogel redelijk stabiel in aantal met gemiddeld zo'n 3550

broedparen. Het afgelopen jaar nam het aantal Roeken licht af met 0,7% van 3890 broedpaartjes in 1997 naar 3862 paren in 1998. Het Friese aandeel Roeken bedraagt amper 7% van de Nederlandse populatie. De Roek is vooral broedvogel van de provincies Gelderland en Overijssel. De grootste Friese kolonie bevindt zich in het park van Wolvega, op de voet gevolgd door Jongema State te Raerd en Heemstra State te Oenkerk.

De Friese tellers leverden in totaal 126 verschillende locaties waar Blauwe Reigers of Roeken broeden. Op dertien locaties wordt door beide soorten in gemengde kolonies gebreed.

Voorlopige cijfers van andere kolonievogels laten onder andere een lichte toename zien van het aantal Zwarte Sterns in Friesland van 139 in 1997 naar 155 broedpaartjes in 1998. De tellingen wijzen tevens uit dat de Kokmeeuw het erg zwaar heeft de laatste jaren. Het aantal Kokmeeuwen is sinds 1992 met 30% afgenomen, waarbij de soort vooral in het Friese merengebied en op Noord-Fryslân Bûtendyks een flinke aderlating moest ondergaan.

Op 5 november organiseerde Sovon-Fryslân in samenwerking met de Fryske Feriening foar Fjildbiology, een gezamenlijke bijeenkomst die in het teken stond van het eiland Griend en in het bijzonder het onderzoek dat daar plaatsvindt naar soorten als Grote Stern, Visdief, Kokmeeuw en Velduil.

■ Sovon-Fryslân, Romke Kleefstra, Sinnebuorren 34, 8491 EH Akkrum, (0566) 65 28 81.

Presentatie nieuwe delen indicatorensoortenreeks

Samen met Keuringsinstituut Waterleidingartikelen (KIWA) en het Informatie- en Kenniscentrum (IKC), verschillende instituten en universiteiten heeft Staatsbosbeheer een indicatorensysteem ontwikkeld waarmee de natuurbeheerder een diagnose van de gebieden die hij beheert, kan stellen.

Er is onderzocht welke planten aanwijzingen geven over de kwaliteit waarin een bepaald natuurterrein verkeert. Ook is een systeem opgezet waardoor met die kennis de mate van verdroging, verzuring en eutrofiëring (voedselrijkdom) in een specifiek terrein kan worden ingeschat. Deze kennis is vertaald in handzame boekjes, de indicatorensoortenreeks, zodat de mensen in het veld kunnen 'meten' of en welke problemen er in hun terreinen voorkomen en daarop hun maatregelen kunnen afstemmen.

Tijdens de uitreiking van de Award presenteerde mr. Maarten Brabers, directeur Staatsbosbeheer, de delen Hoogvenen en Vennen van de indicatorensoortenreeks.

Samenwerking zoetwaterbiologen

Op 13 november sloten de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en de Katholieke Universiteit Nijmegen een convenant op het gebied van de zoetwaterbiologie. Met deze

samenwerking gaat het Nederlands Onderzoekcentrum Stroomgebieden (NOS) van start. Als startkapitaal krijgt het centrum bijna één miljoen gulden mee.

De zoetwaterbiologen van het Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek (NIOO-KNAW) en hun collega's van het Centrum voor Zoetwater Biologie van de Katholieke Universiteit Nijmegen (CZB-KUN) losten het startschot voor de samenwerking in het Nederlands Onderzoekcentrum Stroomgebieden. Professor dr. D. Bootsma, clustervoorzitter Levenswetenschappen, onder tekende namens de KNAW het convenant en faculteitsdecaan professor dr. S. Wendelaar Bonga vertegenwoordigt de KUN. Met de samenwerking is tweemaal 480.000 gulden gemoed.

Het doel van het Nederlands Onderzoekcentrum Stroomgebieden (NOS) is om al het biologische onderzoek over stroomgebieden in Nederland te bundelen. Een sterk groeiende wereldbevolking, klimaatsveranderingen, ontbossing en vervuiling zijn de ingrediënten van een problematische cocktail. Onderzoek naar het functioneren van zoetwatersystemen is daarom zeer gewenst. Het onderzoekcentrum bestaat op dit moment nog uit twee, grote, groepen. De initiatiefnemers benadrukken echter dat het om een 'open systeem' gaat. Zij financieren de start - in eerste instantie voor vijf jaar - maar andere onderzoekers zijn welkom.

Zoet water te over in Nederland. De nadruk van het NOS-onderzoek wordt gelegd op kwaliteit en functies van zoete wateren op het niveau van hun stroomgebied. Dit stroomgebied bepaalt uiteindelijk welke kwaliteit het water heeft en wat er met het water gebeurt. Biodiversiteit krijgt daarbij ook de aandacht die het verdient. Het beleid en het beheer zullen profiteren van dit onderzoek. De samenwerking krijgt vorm door een drietal thema's: stromende en stilstaande wateren, uiterwaarden en natte bodems en tot besluit het rivierenlandschap.

'Remote sensing' boven de verdrinkende schorren

Het Westerscheldepeil stijgt door maatregelen om de vaargeul te verdiepen. Het Zeeuwse Centrum voor Estuariene en Mariene Oecologie (NIOO-CEMO) coördineert het grootscheepse onderzoeksproject naar de biologische gevolgen op de schorren. De partners van het door de Europese Unie gefinancierde project zijn op dit moment bezig met de tweede meetcampagne. De onderzoekers verzamelden zelfs informatie per vliegtuig.

Bepaalde dagen waren geschikt voor een vlucht over de schorren langs de Westerschelde. Midden op de dag moet het laagtij zijn en onbewolkt. Onderzoekers van het Britse Institute of Terrestrial Ecology hebben vanuit hun laagvliegende vliegtuig vegetatieopnamen gemaakt van drie onderzoeksplekken bij Ritthem, Ellewoutsdijk en Waarde. Voor deze zogenaamde remote sensing gebruiken ze speciale camera's en een filtersysteem.

De buitendijkse schorren zijn erg kwetsbare

stukken natuur. Stijging van de zeespiegel heeft direct effect op de aanwezige planten en dieren. Het uitbaggeren van riviermondingen zorgt bij vele Europese zeehavens voor hogere waterstanden bij vloed. Sinds 1997 zijn Nederland en België bezig met de verdieping van de Westerschelde met twee meter. Nederland verwijderd de wrakken uit de vaargeul en België is nu begonnen met baggeren vanaf Antwerpen. Bij vloed zal als gevolg hiervan het water tot wel tien centimeter hoger komen te staan: evenveel als het broeikas-effect in honderd jaar zou bewerkstelligen.

Vanaf januari 1998 loopt het ISLED-project. Dit onderzoeksproject bestudeert de gevolgen van de zeespiegelstijging in de Westerschelde op de schorren aldaar. Dit 'natuurlijke experiment' geeft een indruk van de ontwikkelingen bij een doorzettend broeikas-effect. Bij ISLED (Influence of rising Sea Level on Ecosystem Dynamics of salt marshes) zijn naast Nederland en België nog vier andere Europese landen betrokken: Denemarken, Groot-Brittannië, Frankrijk en Portugal. De coördinatie van ISLED is in handen van het Centrum voor Estuariene en Mariene Oecologie (NIOO-CEMO) te Yerseke. Bij het multidisciplinaire project zijn microbiologen, marienbiologen, biogeochemici en ecologen betrokken. *'De remotensensing-beelden vormen de basis voor de uitkomsten van het onderzoek,'* volgens ISLED-coördinator Tom Cappenberg. *'Tijdens de vluchten van dit jaar leggen wij de nul situatie vast op de schorren, dus voordat de zeespiegel is gestegen. De beelden tonen in welke mate de verschillende plantensoorten op de hoge en lage stukken van het schor aanwezig zijn. Tijdens het laatste jaar - 2000 - herhalen wij de vluchten nog een keer. Zo kunnen wij vergelijken en het effect van de verdieping van de Westerschelde op de plantengroei vaststellen.'*

De verwachting is dat de plantengroei minder divers zal zijn in 2000. Micro-organismen in de bodem en sedimentatiepatronen hebben ook de aandacht van de onderzoekers. *'Samen zorgen de gegevens voor een model voor beter beheer en behoud van de schorren in de toekomst.'* De eerste resultaten van ISLED komen in maart 1999 beschikbaar.

Waddenzee op weg naar volgende millennium

In het Duitse Stade is in oktober 1997 de achtste trilaterale Waddenzee Regerings Conferentie gehouden. De brochure 'De Waddenzee op weg naar het volgende millennium' doet verslag van de belangrijkste uitkomsten van deze conferentie, zoals het Waddenzee Plan. Dit plan omvat beleid, maatregelen, projecten en acties waarover Nederland, Denemarken en Duitsland het eens zijn geworden. Voor een groot deel betreft het afspraken die al zijn vastgelegd in het Nederlandse beleid voor en beheer van de Waddenzee. Op dit moment werkt het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV) samen met andere overheden en maatschappelijke organisaties aan de uitvoering van het Neder-

landse werkprogramma Stade. Daarin wordt aangegeven hoe alle acties en projecten in praktijk zullen worden gebracht.

Deze gratis brochure is schriftelijk te bestellen door een kaartje met uw naam en adres te sturen naar onderstaand adres.

U krijgt deze brochure dan zo snel mogelijk thuisgestuurd.

■ Infotiek, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), Postbus 20401, 2500 EK Den Haag.

Eurosite Award voor natuurproject 'Het Groene Strand'

Het natuurproject 'Het Groene Strand' op Terschelling heeft de Eurosite Award 1997 verworven. De prijs is op 29 september 1997 in het Franse Rochefort uitgereikt aan vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat, die dit natuurproject gezamenlijk hebben ontwikkeld en uitgevoerd.

De Eurosite Awards worden om de twee jaar toegekend in drie categorieën. Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat kregen de prijs in de categorie 'herstel leefomgeving'. Die herstelde leefomgeving betreft Het Groene Strand en het Riviertje in de zuidwesthoek van Terschelling, een forse strook land van anderhalve kilometer lengte en twintig ha groot.

'Het Groene Strand' is hoogst merkwaardig om z'n plantengroei, schreef Frederik Willem van Eeden al in 1884. Al eerder, in 1868 en 1869, inventariseerde de bioloog Franciscus Holkema als eerste de bijzondere plantengroei in dit gebied. Hij beschreef 45 plantensoorten. Dat was in de tijd dat het grootste deel van Terschelling schaars begroeid was en onderhevig was aan de nukken van wind, water en stuifzanden. Het Groene Strand stond regelmatig blank door uit de Wadden opgestuwd zout zeewater en de afstroom van zoet duinwater via de beek 'Riviertje'. Het was een belangrijk overganggebied tussen zout en zoet water, waarin zich een bijzondere plantengroei kon ontwikkelen.

In 1910 kreeg Staatsbosbeheer de opdracht het gebied te ontginnen 'ten nutte' van de landbouw. Er werd een dijk aangelegd, geplagd, opgehoogd, de duinbeek beteugeld tot een rechte snelle afwateringssloot, greppels gegraven, bemest en gras, klaver en haver ingezaaid. De gecultiveerde percelen werden aan boeren verpacht.

Na de oorlog stakte het agrarische gebruik. De tijd was rijp voor een teruggave van het gebied aan de natuur en de recreatie. Daarvoor werd vorig jaar een plan uitgevoerd, waarbij de dijk werd weggegraven en een verharde weg werd verlaagd, de verzuurde bovenlaag 5 tot 25 cm werd afgeplagd en de sloot gedempt. Hierdoor zijn de voorwaarden geschapen voor regelmatige overstrooming met zeewater, de natuurlijke afwatering van duinwater, dat nu de eigen weg naar zee zal vinden en het opnieuw ontstaan van een overganggebied van zout en zoet water. Daarbij blijft de veiligheid van de omliggende bewoning en tuinen gewaarborgd en de toegankelijkheid van het gebied gehandhaafd.

Het natuurproject, dat is uitgevoerd in het kader van de versterking van het natuurlijke karakter van het kustduingebied zoals aangegeven in het Natuurbeleidsplan, is inmiddels door het Wetland Advisory and Training Centre (WATC) als case-studyproject aangewezen voor beheerders van wetlands in Centraal- en Oost-Europa, Azië en Afrika.

Eurosite is een Europees samenwerkingsverband voor overheids- en particuliere natuurbeschermingsorganisaties uit Nederland, België, Spanje, Frankrijk, Ierland, Hongarije, Luxemburg, Polen, Portugal, Roemenië en Engeland. Uit Nederland zijn aangesloten Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en twee provinciale landschappen (Groningen en Noord-Brabant).

Europese BirdLife International gevestigd in Wageningen

In Wageningen werd op 29 januari het nieuwe kantoor van de Europese Divisie van het wereldwijde BirdLife International feestelijke geopend door staatssecretaris G.H. Faber. BirdLife International is de overkoepelende wereldorganisatie voor de bescherming van vogels en hun leefgebieden.

Vogels kennen geen grenzen en daarom is het belangrijk dat ook vogelbeschermers over de grenzen kijken. BirdLife International coördineert het werk van partners verspreid over de hele wereld. Partners zijn de landelijke natuurbeschermingsorganisaties die de bescherming van vogels en hun leefgebieden hoog in hun vaandel hebben staan. In Europa zijn 32 van dergelijke partners bij BirdLife International aangesloten. Vanuit het kantoor in Wageningen wordt het gezamenlijke werkprogramma van deze Europese partners gecoördineerd en begeleid. Van hieruit zal ook de vertegenwoordiging plaatsvinden in de Europese Conventies en Agreements die de bescherming van vogels en hun leefgebieden betreffen.

Met de officiële opening van het kantoor wordt de verhuizing van de Europese Divisie vanuit het hoofdkantoor van BirdLife International in Cambridge naar Wageningen een feit. De wens van de aangesloten partners om een gemakkelijk te bereiken basis op het Europese vasteland te hebben, gaat in vervulling. De verhuizing is mogelijk dankzij een forse subsidie van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV), subsidies van de provincie Gelderland en de gemeente Wageningen, ondersteuning van de Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) en de gastvrijheid in het kantorengedebouw van het Instituut voor Bos en Natuuronderzoek (IBN) en DLO.

BirdLife International en Vogelbescherming Nederland, haar Nederlandse partner, zijn blij met dit Europese coördinatiekantoor op Nederlandse bodem. Zonder de financiële steun van LNV voor de verhuizing en de uit te voeren programma's was de komst van het nieuwe kantoor niet mogelijk geweest.

De verhuizing van het Europese kantoor naar Wageningen heeft geen invloed op het werk van Vogelbescherming Nederland. Als Nederlandse partner van BirdLife International zal de vereniging zich net als voorheen in de eerste plaats bezighouden met de in het wild levende vogels in Nederland.

Er zijn ongeveer tien personen van het bureau uit Cambridge werkzaam en Joke Winkelman is plaatsvervangend hoofd Europese Divisie BirdLife International, (0317) 47 88 32/47 88 31.

■ BirdLife International, European Division Office, Droevendaalsesteeg 3a, Postbus 127, 6700 AC Wageningen, (0317) 47 88 31, fax (0317) 47 88 44, email: birdlife@birdlife.agro.nl

CD-rom: Vogels van Europa

In het vorige nummer trof u een folder over de nieuwe CD-rom van de vogels in Europa. Van 447 vogelsoorten wordt per soort een uitgebreide beschrijving gegeven, die uit het Engels is vertaald door Guido Keijl. Bovendien staan de soorten afgebeeld op kleurenfoto's en talloze interactieve verspreidingskaarten laten de gebieden zien waar bepaalde soorten gedurende de vier jaargetijden zijn te vinden. Ook kan men de karakteristieke zang of roep van elke soort horen, waarbij sonogrammen zijn afgebeeld. Behalve de wetenschappelijke namen worden ook de namen in het Engels, Duits, Frans en Spaans vermeld.

Verder bevat de CD-rom een 'on-line' woordenboek (geïllustreerd), een identificatiesleutel met silhouetten en een quiz die de vogelkennis van de gebruiker test.

De 'World Biodiversity Database' CD-ROM series' is een door ETI-Biodiversiteits Centrum van de Universiteit Amsterdam uitgegeven unieke digitale bibliotheek van monografieën, gebaseerd op een initiatief van UNESCO, om alle wetenschappers, studenten en andere geïnteresseerden in de wereld te voorzien van gemakkelijk toegankelijke taxonomische en biodiversiteitsinformatie van hoge kwaliteit.

'Vogels van Europa' is de Nederlandse uitgave van de tweede, volledig herziene 'Birds of Europe' CD-rom (versie 2.0) van ETI, het Biodiversity Center verbonden aan de Universiteit van Amsterdam.

Vogels van Europa-CD-rom. 447 vogelsoorten. Oorspronkelijke titel: 'Birds of Europe', vertaald door Guido Keijl. Minimumsysteemeisen: Windows computer met een 486 processor, 8 Mb RAM, Windows 3.1x, 95 of 98 besturingsstelsel, een kleurenmonitor met een 16 bit videokaart en een 2-speed (of betere) CD-ROMspeler. Uitg. voor Nederland en Vlaanderen Natuur & Techniek, Uitgeverij Segment B.V., Kosmos-Z&K Uitgevers, Postbus 14095, 3508 SC Utrecht, (030) 234 92 11. Ook te